

Lene Kaaberbøl fortæller her om KADAVERDOKTOREN, en historisk krimi der foregår i 1894 i en større provinsby i Frankrig. Bogen handler om lægen Albert Karno der forsøger at forstå døden til gavn for de levende. Om kommissæren, hans ven og samarbejdspartner, hvis pligt og kald det er at registrere og begrunde alle dødsfald i byen. Og ikke mindst om den 20-årige Madeleine Karno, Kadaverdoktores datter og ambitiøse assistent.

Dyret i mennesket

Meget af bogen kredser om dyret i mennesket og om dét, at vi i et ikke uvæsentligt omfang er dyr. På Kadaverdoktores tid er Darwin lige kommet på banen, og tanken om, at vi nedstammer fra aberne, er et meget kontroversielt udsagn, og det er svært at leve med de impulser, som vi deler med dyrene.

I bogen optræder drengen Emile, og han befinder sig på en måde mellem menneske og dyr.

Der har altid været historier om vilde børn og mere eller mindre uvederhæftige forklaringer om, at de er blevet opdraget af dyr. Emile var sådan et barn, og han har i tilgift et lille handicap, der gør at han er svær at placere i *polite society*, så han bliver i endnu højere grad betragtet som et dyr.

I det nonnekloster, hvor en del af handlingen udspiller sig, holder nonnerne ulve, og Moder Philippa har et nært forhold til den gamle ulv. Det ser omgivelserne på med mistænksomhed.

Havde det været en hund, ville det ikke have været et problem, men at have et vildt dyr så tæt på sig med de dæmoniske egenskaber, der altid er blevet tillagt ulven, er i den grad grænseoverskridende. Men lige præcis den ulv er faktisk noget mere velopdragen end mange hunde. Til gengæld optræder der en hund, der ligefrem bliver kaldt "en djævel", og som godt kan kaldes dæmonisk. Jeg syntes, det var lidt sjovt at vende hundens og ulvens roller på hovedet.

Uden at afsløre for meget fra bogen kan vi vist godt sige, at der sker en smittespredning fra dyr til menneske via nogle mider...

Mider er i sig selv ulækre – og så endda næsemider! Jeg læste en artikel om kimærebegrebet – hvordan vi går ekstra i panik, når en sygdom kan overføres fra dyr. Fugleinfluenza. Svineinfluenza. Musetyfus. Det er mere skræmmende end kolera, selv om kolera slår ufatteligt mange mennesker ihjel hvert eneste år. Da det gik op for myndighederne, at de havde skabt for meget panik med svineinfluenzaen, skyndte de sig at ændre navn på den til noget meget klinisk og videnskabeligt. Det forekommer simpelthen mere beskidt at blive befængt med bakterier, der stammer fra et dyr. Det griber fat i vores fantasi og får den til at spille ind på en negativ måde. Vi vil så gerne distancere os fra dyrene, og vi synes, det er for ulækkert at have en dyreoverført sygdom – så hellere en menneskeoverført, selv om mennesket er et af de mest beskidte dyr i universet.

Research og obduktioner

Hvordan har du lavet den kæmpe research, det må have krævet at skabe bogens univers?

En af grundene til at bogen foregår i en fiktiv fransk provins er, at jeg så kan indrette embedsværket og den slags, præcis som jeg vil. Så det er mig selv, der har fundet på, at der findes sådan noget som et dødskommissariat. Det franske retssystem er betydeligt kompliceret, og jeg syntes det var mere relevant at bruge research-kræfterne på andre forhold – for eksempel at gengive de medicinske og historiske detaljer så præcist og korrekt som muligt. Når Madeleine overværer en operation, så er det én, man faktisk kunne foretage på det tidspunkt.

Jeg synes, det er fantastisk interessant at lave den slags research. Og det vidunderlige internet gør, at jeg har kunnet sidde og læse medicinske tidsskrifter fra 1870'erne i faksimile. Fuldstændig som om de lige var udkommet. Det har været spændende, ikke mindst fordi det er en tid, hvor der ikke var noget Etisk Råd, der skulle godkende de forsøg, man lavede med mennesker. Så hvis man havde en eller anden antagelse, så testede man den da bare på et par patienter og så, hvad der skete.

Men det var bestemt ikke alt, man bare kunne gøre. Du beskriver i bogen, hvordan det er svært for Kadaverdoktorerne Albert Karno at få lov at obducere, for det er et tidspunkt, hvor obduktioner går mod offentlig sømmelighed.

Der er selvfølgelig skåret masser af kroppe i stykker for at få styr på anatomien, men det var vanskeligt at få fat på kadavere. Man skal huske på, at det her er en tid, hvor folk så frem til at stå fysisk op af graven på den yderste dag. Yderligere var de kadavere der legitimt var til rådighed typisk forbrydere, der var henrettet eller døde i fængsel, og dermed var det jo ikke ligefrem en glørværdig ting at stille sit afsjælede legeme til rådighed for videnskaben, men en skæbne man delte med forhærdede forbrydere. Så selvfølgelig følte folk en stærk modvilje mod, at det skulle overgå dem selv eller deres kære.

Det kan jo godt minde lidt om det komplicerede dilemma, vi står i i dag med hensyn til organdonation. Mange mennesker har en lang række modstridende følelser i forhold til det – hjernen dikterer én ting, men følelserne siger nej, fordi det menneske man står med er varmt endnu. Men vi vejer så måske alligevel tingene mod hinanden på en anden måde, fordi vi er opdraget i en mere rationel tradition.

Der er også hele sømmelighedsaspektet i forhold til obduktionerne som virker noget antikveret i dag.

Til at starte med må Kadaverdoktorerne slet ikke se Cécile afklædt, og familien har sendt en præst med til undersøgelsen for at sørge for, der ikke sker noget usømmeligt. Jeg tror næsten, det ville være lettere for familien at acceptere, at hun skulle undersøges af en læge i en eller anden form for afklædthed, hvis hun var i live. Når hun er død bliver det i endnu højere grad familiens opgave at sørge for, hun ikke bliver krænket. Også i vores tid har vi et begreb om sømmelighed i omgang med lig, men normerne for hvornår den sømmelighed kommer i anvendelse er så bare lidt anderledes end dengang. Vi bryder os jo heller ikke om den tanke, at vi en dag bliver klædt nøgne og smækket op på et stålbord og sprættet op. Det er en ubehagelig tanke, men vi har vænnet os til ikke at tænke på det, eller tænke at "det er jo videnskab". På Kadaverdoktorernes tid havde videnskabsmænd ikke helt det samme alibi – og med god ret. Der har jo selvfølgelig været noget, der gav sig udslag i de nogle gange forvrængede, nogle gange korrekte historier om ligrøvere, der stjal kadavere og solgte dem til videnskabsmænd. Det forekom, men det er også blevet en form for *urban legend*, der er vokset og har antaget nogle voldsomme proportioner. Jeg skal da ikke kunne udelukke, at det er forekommet, at mennesker er blevet slået ihjel bare for kadaverets skyld, men ideen om det er nok langt mere udbredt, end det reelt var.

Brydningstid

Hvorfor har du valgt at skrive en historisk roman?

Det startede egentlig ikke som en historisk roman. Jeg var fascineret af temaet om dyr og mennesker og de forskellige måder, de kan spille sammen på. I lang tid troede jeg, det skulle være

en fantasyroman, men så muterede temaet over tid, indtil den første scene dukkede op – inklusiv fortælleren. Det er som regel sådan, når jeg skriver, at tingene først rigtig går i gang, når der kommer en person. Så da Madeleine dukkede op, blev det til en historisk roman, for hun hører til i den tid. Alligevel tog det lidt tid før jeg havde afgrænset, hvor meget overnaturligt, der skulle være.

På hvilken måde hører Madeleine til i den tid?

Hun er i høj grad et barn af sin tid. Hun er et menneske, der er fanget i en masse brydninger: Brydningerne mellem det moderne og det gamle, brydningerne mellem den nye videnskab, de nye fremskridt og så det klassiske verdensbillede. Der sker også utrolig meget med kvindesyntet i slutningen af 1800-tallet, og Madeleine står midt i det hele og har en masse af de brydninger i sig. Jeg har ladet bogen foregå i en fiktiv fransk provins, og det er bestemt ikke tilfældigt, at det er en grænseprovins!

De brydninger viser sig også i Madeleines forhold til sin far, Kadaverdoktoren?

Hun er glad for den frihed, det giver hende, at han er "bundet" i et stykke tid, da han kommer til skade, og hun vil ikke tilbage i den rolle, hun havde før. Hun vil gerne beholde den frihed, hun har opnået, når han smider gipsen og kommer til kræfter igen. I starten er hendes frihed betinget af hans ufrihed, men hun postulerer jo til sidst, at det ikke behøver at være sådan.

De to unge kvinder, Madeleine og Cécile (som findes død i første kapitel), har begge to en stor frihedstrang, som ikke passer ind i den tid, de lever i?

Hvor Madeleine er mere rationel, er Cécile nærmest en slags naturbarn. Hun har nogle meget stærke instinkter, som hun finder det vanskeligt at tøjle, selv om hun efterhånden bliver bedre til at skjule dem. Som en af nonnerne siger, så har de nok ikke fået opdraget Cécile, de har bare fået lært hende at snyde, så hun ikke bliver opdaget. Og det er ikke en indsats, hun mener, de sådan rent pædagogisk bør være stolte af.

Nonnerne, som Cécile går i skole hos, er selvfølgelig underlagt religiøse regler og normer, men måske er de alligevel mere frie end kvinderne i samfundet udenfor?

Det tror jeg – i hvert fald i min fiktive nonneorden, Bernardinersøstrene. Men lige siden middelalderen, har klosterlivet for nogle været en måde at vælge en anden kvindes rolle og identitet på. Nonneløftet indebærer lydighed, men de fleste kvinder var alligevel underkastet en autoritet og påtvunget lydighed. Så måske nogle af dem foretrak, at autoriteten befandt sig i kirken og i sidste ende hos Gud, end hos en mandlig slægtning. Det gør sig jo også gældende hos en af bogens personer.

Madeleine har gået i en ikke-religiøs skole, og hun opdager, at hun ville have fået bedre undervisning i naturvidenskab hos nonnerne. Det er jo lidt bagvendt, at det er nonnerne, der tager den nye tids videnskab alvorligt?

Nu er det jo som sagt en nonneorden, jeg selv har skabt, men det er et faktum, at mange af de videnskabelige skrifter i tidligere tider kom fra klostrene. Hvis Madeleine havde været en dreng, havde det nok forholdt sig omvendt, for så ville hun have fået en mere relevant undervisning på en verdslig drengeskole. Fordi hun er en ung kvinde, og fordi hendes far har valgt at sætte hende i en slags borgerdydsskole, lærer hun nu kun det nødvendige for at blive en god hustru og mor.

Naturvidenskabelige fag ville i den sammenhæng være dybt irrelevante, for hvorfor skulle hun dog bryde sit kønne lille hoved med det?

Outsiderne

Bogens personer har det til fælles, at de alle er en slags outsiders?

Der er en essentiel ensomhed, der omgiver trioen Madeleine, Kadaverdoktoren og Kommissæren. De mangler alle sammen noget, og de bliver en art pseudofamilie. Kadaverdoktoren, Madeleines far, er aldrig kommet sig over sin kones død. Han har – hvilket var helt almindeligt i den tid – et portræt stående af hende, som er taget umiddelbart efter hendes død.

Det var almindeligt på den tid at få taget sådan et fotografi. Eftersom det var dyrt at blive fotograferet, var det ofte sådan, at folk aldrig var blevet fotograferet før, men når folk først er døde er det den eneste måde at fastholde det visuelle minde på. Af samme grund var det almindeligt at anbringe den afbildede i en positur, som om de var levende. Nogle gange malede man endda øjne på de lukkede øjenlåg for at gøre dem mere livagtige. Man investerede store ressourcer, både økonomiske og mentale, i de billeder, så det er ikke så mærkeligt, at man viste dem frem med en vis stolthed. Det gør Kadaverdoktoren ikke, han har sit billede stående på natbordet, for han er et privat menneske, der har indkapslet sin sorg og gjort den til et emne, man ikke taler om.

Kommissæren er en lidt identitetsløs mand, lidt ligesom døden, der er hans egentlige arbejdsgiver. Hans navn er ikke relevant, og vi får det aldrig at vide. Han er sin position. Men samtidig er han jo et ensomt menneske, der bor på pensionat og aldrig har fået familie. Det nærmeste, han kommer en familie, er Madeleine og hendes far. Han er et isoleret menneske, for selv om døden er et mindre tabu end i dag, så bliver han alligevel betragtet med en vis skepsis. Han er Dødens Kommissær. Der er selvfølgelig ingen, der ser frem til at få besøg af ham. Man glæder sig jo heller ikke til at få besøg af bedemanden, men han kommer i det mindste som en servicefunktion, der hjælper med at tage hånd om det praktiske. Kommissæren er der for at registrere og bore. Han kan virke som en anklage for de pårørende, og samtidig er det ikke ham, der kommer med et svar, hvis der er foregået en forbrydelse, for så snart der er tale om en politisag, går den videre til politiinspektøren. Kommissærens eget område er udelukkende at registrere død og få fastslået en dødsårsag.

Det er altså disse to dødsoptagede mennesker der udgør Madeleines nærmeste familie, så måske er det ikke så sært, at hun har udviklet en passion for retmedicinske detaljer. Men ja – det gør at også hun er en outsider og efterhånden bliver en på én gang stærkt kvindelig og alligevel sært ufeminin rebel.